

Bedri ÖZÇELİK

Öğretim Görevlisi, Kırıkkale Üniversitesi/Fatma Şenses Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
Kırıkkale/Türkiye
Lecturer, Kırıkkale University/Fatma Şenses Vocational School of Social Sciences Kırıkkale/Türkiye
✉ eposta: bedriozcelik@kku.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7589-2731> RorID: <https://ror.org/01zhwwf82>

Atıf/Citation: Soyadı, İsim. 2023. Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (36), 231-251.

✉ DOI <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1279937>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi /Received:	09.04.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	21.06.2023
Yayın Tarihi/Published:	20.09.2023

KÖROĞLU DESTANI'NIN MARAŞ RİVAYETİ

Öz

Köroğlu Destanı, ortak Türk kültürünün önemli bir eseridir. O, geçmişin millî hasletlerini bugüne ve geleceğe taşıyan kültür mirasıdır. Onun anlatıldığı geniş Türk dünyası coğrafyası düşünüldüğünde, milletin kültür bütünlüğünü oluşturmada ve korumada önemli bir görevi yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Köroğlu Destanı, halk içinde fonksiyonel bir özellik taşıdığı ve anlatıldığı coğrafyalarla bütünleştiği için varlığını bugün de sürdürmektedir. Bir metnin folklor ürünü olduğunu ifade edebilmek için onun yaşatıldığı coğrafyaya yerleşmiş olması zorunludur. Destan kahramanının o coğrafyada doğup yaşamasından ziyade o kahramanla ilgili destanın söz konusu coğrafyada anlatılması önem kazanmaktadır. Bu yönüyle Köroğlu Destanı anlatıldığı ve dinlendiği ortamların ihtiyacı ile şekillenen bir folklor ürünü olarak görülmektedir. Bu sebeple Türk dünyasında anlatılan Köroğlu Destanı'nın benzer metinleri birtakım farklılıklar göstermektedir. Benzer metinler arasındaki bu farklılıklar; kültürel, siyasî, dinî, ekonomik ve coğrafi etmenlere dayanmaktadır. Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayeti de bu açıdan değerlendirildiğinde bir folklor ürünü olarak kabul edilmekte ve diğer benzer metinlerle arasında bazı farklılıklar barındırmaktadır. Her folklor metni anlatılan toplumsal çevrenin ortak değeri olduğundan ve her coğrafya kendi ihtiyaçlarına göre bir Köroğlu meydana getirdiğinden Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayeti de bu yörenin ihtiyaçlarına uygun olarak şekillenmiştir. Bu çalışmada Hacı Ali Özturan'ın derleyip yazıya geçirdiği "Maraş Ağzı Köroğlu" adlı eseri esas alınarak Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayeti üzerinde durulmuştur. İlk önce söz konusu eser hakkında bilgiler verilmiş ve daha sonra da Maraş rivayetinin özeti sunulmuştur. Bütüncül yaklaşım yöntemiyle Köroğlu Destanı'ndaki destanî unsurlar, temalar ve motifler tespit edilmiştir. Çalışmanın amacı; Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayeti üzerinde araştırma, inceleme ve değerlendirmeler yapmak, Türk kültür bilimi, Türk folkloru ve Türk edebiyatı için kıymet arz eden bu rivayeti ilim dünyasına tanıtmaktır.

Anahtar Kelimeler: destan, Köroğlu, Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayeti, destani unsurlar, kırat

MARAŞ RUMOUR OF THE EPIC OF KOROĞLU

Abstract

The Epic of Köroğlu is a monumental masterpiece of common Turkish culture. It is the culture legacy that carries the national traits of past to today and the future. When the wide Turkish world geography in which The Epic of Köroğlu is told is considered, it is possible to say that it fulfils the crucial duties of creating and protecting the culture unity of the nation. The Epic of Köroğlu remains its existence because it has a functional characteristic, and it communes with the geographies in which it is told. In order to express that a text is a product of folklore, it must be settled in the geography where it is lived. Rather than the epic hero being born and living in that geography, it becomes more of an issue to tell the epic about that hero in that geography. With this aspect, Köroğlu Epic is considered as a folklore product which shapes with the needs of the environment in which it is told and listened. For this reason, Köroğlu Epic's versions which is told in Turkish world have some differences. These differences between the versions are based on the cultural, political, religious, economical, and geographical factors. Maraş rumour of The Epic of Köroğlu is accepted as a folklore product from this point of view, and has some differences with other versions. Because every folklore text is a value of social environment which is told, and every geography generate a Köroğlu according to its needs, Maraş rumour of The Epic of Köroğlu is shaped according to the needs of this region. In this study, "Maraş Ağzı Köroğlu" piece which is compiled and put down by Hacı Ali Turan was focused on. Firstly, the information about the piece at the issue is given, and later the summary of Maraş rumour is submitted. With the wholistic approach way, the epic elements, themes, and patterns are detected. The purposes of the study are carrying out research, examination, and evaluation on Maraş rumour of The Epic of Köroğlu, and introducing this rumour which is precious to Turkish Culture Science, Turkish Folklore, and Turkish Literature to the world of science.

Keywords: Epic, Köroğlu, Maraş rumour of The Epic of Köroğlu, epic elements, Kırat (Köroğlu's horse)

Giriş

Türk halk edebiyatı anlatma esasına bağlı türler -mitler, masallar, destanlar, efsaneler, halk hikâyeleri ve fıkralar- Türk edebiyatının önemli bir kısmını temsil etmektedir. Bu türler, Türk kültürünün temelini oluşturmakta ve milleti millet yapan kültür değerlerini içinde barındırmaktadır. Söz konusu türler, sözlü gelenek içinde oluşmuş, sözlü kültür ortamlarında dilden dile aktarılmış, her aktarılda yeni duygu, düşünce, mahalli söyleyişler yüklenmiş ve zenginleşmiştir. Bu sebeple sözlü geleneğe ait bu edebi ürünler, Türk kültürünün nesilden nesile aktarılmasında da önemli vazifeler üstlenmektedir.

Koroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

Bu türlerden biri olan, sözlü gelenek içinde yer alan ve milli kimliği en yoğun şekilde yansıtan destan, "milletlerin ruhunda derin izler bırakmış kimi tarihi olayların, o milletin fertleri üzerinde bıraktığı izlerin yansıması" (Sever 2003: 65) bakımından millî bir kimlik taşımaktadır. Destanla ilgili çok sayıda tanım bulunmaktadır. Bu tanımların önemli bir kısmı Şükrü Elçin ve Pertev Naili Boratav'ın destan ilgili görüşleri esas alınarak yapılmıştır. Elçin'in destan hakkındaki görüşü şu şekildedir: "Millet hayatında askeri, dini, siyasi, içtimai hadiselerin hazırladığı muhit içerisinde, cemiyetin iradesini ellerinde tutan 'kahraman-bilge' şahsiyetlerin menkıbevi ve hakiki hayatları etrafında teşekkül etmiş uzun, didaktik hikâye" (1981: 71). Destan ile ilgili farklı bakış açılarıyla ortaya konulmuş tanımlardan biri de Boratav'a aittir.

"Bütün fantastik unsurlarıyla destanlar ve menkıbeler tarihi hadiselerin halk kütlelerinde bıraktığı izleri, halkın onlar hakkındaki kanaatlerini ve hükümlerini, onların kahramanları olan tarihi şahsiyetler hakkındaki sempati veya antipatilerini, onlara izafe ettikleri ve hakikatte kendi arzularının sembolü olan karakterleri ve şahsiyetleri tespit eder" (1982: 73).

Bu ifadelerden yola çıkarak destan türünü; tarihi niteliği olan, bir kahraman etrafında vücut bulan, millî değerleri bünyesinde barındıran ve oluşumu sözlü geleneklere dayanan uzun soluklu anlatma esasına bağlı metin olarak tanımlamak mümkündür. Aynı zamanda destanların kaynağı, "savaşçı bir aristokrasinin hâkim olduğu kahramanlık çağlarına" (Sever 2003: 65) dayandırılmaktadır. Destanların meydana gelmesi için; milletlerin destan devrini yaşayarak tarih sahnesine çıkmış olması, destanları doğuracak önemli olayların yaşanması, bu olayların bir araya gelerek bir destan dairesi oluşturması ve bütün bunların bir kahramanı doğurması gerekmektedir. Destan daireleri her an değişim ve gelişim göstermektedir. Destandaki her dairede yeni olayların ortaya çıkmasıyla destan kahramanının farklı nitelikleri kendini ortaya çıkmaktadır (Boratav 1984: 16).

Bir kahraman etrafında oluşan epik destanlar, birtakım tespit yöntemleriyle edebiyat dünyasında yer almıştır. Bu tespit yöntemlerinden birkaçını şu şekilde sıralamak mümkündür: İlk tespit yöntemi ile ortaya çıkan ürünler; bir halk şairinin, destan devrini yaşayan milletin destanını fark etmesi sonucu elde edilen metinlerdir. Buna "Dede Korkut" metinlerini örnek olarak vermek mümkündür. Sonraki tespit yöntemi ile ortaya çıkan eserler ise milletlerin destan döneminden sonra sanat yönü kuvvetli bir şahsiyetin; eskiden halk şairlerinin, tarihçilerin, âlimlerin ve gezginlerin tespit ettikleri, bir araya getirdikleri destan parçalarını birleştirip yeni bir bütün destan oluşturması ile ortaya çıkan metinlerdir. Örneğin: Kurtarılmış Kudüs, İlyada, Şehname, Kalevala vb. destanlar bu tespit yöntemiyle oluşmuş eserlerdir. Bunlarda sanatçının sanatsal kaygıları görülmektedir. Bir diğer destan tespit yöntemiyle elde edilen metinler ise hemen her dönemde tarihçiler, âlimler ve gezginler halktan duydukları sözlü rivayetleri parça parça tespit etmesi ile gün ışığına çıkan destan

metinleridir. Bu tespit yöntemi ile ortaya çıkan destanlara da “Köroğlu” metinleri örnek olarak verilmektedir. (Boratav 1984: 16-17).

Fuat Köprülü'nün “ilmi, nesiller tamamlar” özdeyişinden hareketle bu çalışma, Boratav'ın 1931 yılında başlattığı çalışmanın tamamlanmasına yönelik atılmış küçük bir adımdan ibarettir. Çalışmada Köroğlu Destanı'nın, Boratav'ın eserinde yer vermiş olduğu Maraş rivayetinin nazım şeklini tamamlar nitelikteki mensur kısımların eklendiği Hacı Ali Özturan'ın (2009) “Maraş Ağzı Köroğlu” adlı çalışması esas alınmıştır. Makalede öncelikle Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayetinin özeti verilmiştir. Sonra Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayeti üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Daha sonra ise destanda yer alan temalar, motifler ile ilgili tespitler ortaya konulmuş ve Köroğlu'nun destani yönlerine, onun etrafındaki yiğitlere, sahip olduğu Kırat'a, destan kahramanlarının kullandığı eşya ve aletlere, onların gösterdikleri mertliklere, Köroğlu ve atının ölümsüzlüğüne ve arkadaşlarıyla birlikte katıldığı seferlere dair unsurlara değinilmiştir.

1. Köroğlu Destanı

Halk arasında anlatılan, tarihçiler, âlimler, gezginler, etnograflar, folkloristler ve sosyologlar tarafından derlenerek günümüze kadar ulaştırılan Köroğlu Destanı, Türk dünyasının önemli kültür hazinelerinden biridir. Bu destan dairesinin Azerbaycan'da ortaya çıktığına dair görüşlere yer verilmektedir. “Köroğlu dairesi büyük ihtimalle 16. yüzyıl sonlarında Azerbaycan'da ortaya çıkmış ve oradan kuzey, doğu ve batıya yayılmıştır” (Reichl 2002: 358). Köroğlu Destanı'yla ilgili birçok eş metin halk arasında anlatılmaktadır. Bu eş metinler aynı olay çekirdeğinden meydana gelmesine rağmen anlatıcı ve dinleyicilerin eğitim, bilgi, görgü, anlayış ve sosyal durumlarına göre değişiklikler göstermektedir.

Türk dünyasında Köroğlu Destanı'nın, Doğu ve Batı rivayetleri olmak üzere iki şekilde gelişim gösterdiği bilinmektedir. Türkmen, Özbek, Karakalpak, Tatar, Kazak, Kırgız, Uygur Türklerine ait rivayetler Doğu rivayeti şeklinde değerlendirilirken Azerbaycan, Anadolu, Balkanlar ve çevre yerleşim sahalarında yer alan Türkler arasında anlatılanlar da Batı rivayeti olarak ele alınmaktadır (Yıldırım 1989: 10). Çeşitli kaynaklarda destan anlatıcıları tarafından Köroğlu Destanı'nın 366, 700 ya da 777, hatta Azerbaycan âşıklarına göre 7777 kolunun varlığından bahsedilmektedir (Özkan 1997: 224). Köroğlu Destanı, “Anadolu sahasında ‘kol’¹ adı verilen ve her biri kendi içinde bir bütünlüğe sahip olan müstakil parçalar halinde birer birer veyahut da anlatıcılar tarafından bu parçaların birbirine kenetlenmesi suretiyle bir bütün olarak anlatılabilmektedir” (Ekici 1999: 10).

Destanı'nın farklı rivayetleriyle ilgili çok sayıda bilim insanı tarafından araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Maraş rivayeti üzerinde ise Pertev Naili Boratav'ın vermiş olduğu

¹ Kol: Halk hikâyesi, destan gibi metinlerin farklı bölümlerine verilen ad (Kaya 2014: 475).

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

metin (1984: 143-206), Ferruh Arsunar'ın (1963) çalışması, Ökkekş Bilaloğlu'nun (1954) derlemesi ve Özturan'ın eserinin tanıtımı üzerine bir bildiri (Erşahin ve Usta 2014) başka çalışma tespit edilmemiştir. Özellikle ilk üç çalışma sadece metinden ibarettir. Boratav, eserinde Maraş rivayeti ile ilgili şiirlere yer vermiş ve bu rivayetin mensur kıssa kısmı olmadıkça Maraş rivayetinin bütün özelliklerini ve diğer rivayetler arasındaki yerini anlamının mümkün olmayacağını ileri sürmüştür. Daha sonraki dönemlerde Maraş rivayetinin nazım-nesir tam metni tespit edildiği zaman kendisinin yaptığı çalışmanın tamamlanmış olacağını belirtmiştir (1984: 44-45). Boratav'ın bu görüşü esas alındığında Maraş rivayetinin eldeki metinlerle tamamlandığını söylemek mümkündür. Bu yüzden Özturan tarafından hazırlanan Maraş rivayetinin incelenmesi daha da önemli hâle gelmiştir.

2. Maraş Rivayetinin Özeti²

Osmanlı'da zulmü ile tanınmış hem dedesi hem de babası paşa olan Lala Hüseyin Paşa, Erzurum'a vali olarak atanır. Lala Hüseyin Paşa'nın at sevgisi herkes tarafından bilinir. En sevdiği atı huysuzlanır. Çevresindekilerin yönlendirmesiyle Paşa, Deli Yusuf'u ata bakması için getirtir. Deli Yusuf, atı tanımaya çalışırken at huysuzlanınca atın alnının ortasına vurur ve at ölür. Paşa, bunun karşılığında Deli Yusuf'tan kendisine iyi bir at bulmasını ister. Yusuf iyi bir at bulmak için arayışa başlar. Sonunda soylu iki tay bulup onları Paşa'ya getirir. Ancak bu taylar bakımsız olduğu için Paşa'nın gözüne oldukça çelimsiz görünür. Bu yüzden Paşa, tayları beğenmez ve Deli Yusuf'un gözlerine mil çektirerek cezalandırır. Bu çelimsiz tayları da Deli Yusuf'a verir. Gözlerini kaybeden Deli Yusuf, bu acı ile evine döner. Bu tayların özenle bakımını oğlu Ali ile birlikte yapmaya başlarlar. Ali'nin bir hatası neticesinde tayın biri ölür. Diğer tay Köroğlu'nun meşhur Kırat'ı olur. Kıratı yetiştiren Deli Yusuf, oğlunu da alarak Çamlıbel'e gitmeye karar verir. Çamlıbel'de Köroğlu ve Kırat ölümsüzlük suyunu içer ancak bu su Deli Yusuf'a nasip olmaz. Deli Yusuf'un isteğiyle Ruşen Ali (Köroğlu), Bozgeyik'e çıkıp gelip geçenden haraç (baç) (Türkçe Sözlük 1998: 190) almaya başlar. Köroğlu, Çamlıbel'de Hoylu Bey'le birlikte bir kale yapar. O sırada devlet Rusya ile savaşa girer. Köroğlu gönüllü olarak orduya katılır ve Ruslarla savaşır. Padişah, onun gösterdiği kahramanlıklar üzerine Çamlıbel'in tapusunu Köroğlu'na verir.

Bir Bahçıvan'ın bahşiş almak için yetiştirdiği elma ağacından aldığı elmayı Köroğlu'na verir. Köroğlu bu elma gibi kırmızı yanaklı ve sıra benli bir yiğidi olup olmadığını sorar. Bahçıvan, böyle biri tanıdığını onun da İstanbul'da yaşayan Kasapbaşı'nın oğlu olan Ayvaz olduğunu haber verir. Köroğlu, kılık değiştirerek Bahçıvan'la birlikte Ayvaz'ı kaçırmaya gider. Köroğlu yaptığı bir hile ile Ayvaz'ı alıp Çamlıbel'e getirir. Ayvaz'ı kurtarmak için

² Özet oluşturulurken "Hacı Ali Özturan'ın Maraş Ağzı Köroğlu" eserinde yer alan Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti esas alınmıştır.

peşinden gelen Ayvaz'ın dayısı Reyhan Arap da Köroğlu ile anlaşarak Çamlıbel'de yaşamaya razı olur.

Gezgin iki derviş Bağdat'ta bir hamama giderler. Orada tellak olarak çalışan Dellek Deli Hasan'la karşılaşır. Ona Köroğlu'ndan bahsederler, o da kalkıp Çamlıbel'e gelir. Köroğlu onu Çamlıbel'e kabul etmesi için yiğitlik göstermesini ister. Hasan yiğitlik göstermek için baş keser. Dellek Deli Hasan başını getirdiği adamın heybesinden güzel bir kızın resmi çıkar. Bu kızın adı Döne Hatun'dur. Köroğlu, Döne Hatun'un remini görünce âşık olur ve falcı kılığına girerek Beyşehir'ne gidip onun gönlünü yapar ve kaçıtır. Beyşehir'nden dönerken Demircioğlu ile Gül Ahmed ile tanışır. Onları da yiğitleri arasına katar. Döne Hatun'un ağabeyleri peşlerinden gelir büyük bir kavga kurulur. Köroğlu ve arkadaşları galip gelir. Köroğlu, usulüne uygun olsun diye Dellek Deli Hasan'ı Döne Hatun'u Allah'ın emri ve Peygamberin kavli ile istemek için ağabeylerine gönderir. Onlar da Döne Hatun'u Köroğlu'na verirler.

Beyşehir'nden Döne Hatun'u getiren Köroğlu Çamlıbel'deki diğer yiğitler bekâr olduğu için onunla nikâhlanmaz. Çamlıbel'deki yiğitlerine kız bulmak için Mahmud Bezirgân'nın yönlendirmesiyle Gürcistan seferine çıkar. Köroğlu, Gürcistan' giderken Harmandalı'nda mola verir ve orada tanıdığı beş güzel kızı beyleri için alır. Daha sonra Gürcistan Padişahının kızlarını alıp Çamlıbel'e dönmek için yola koyulur. Dönerken Erzurum'a uğrar, Lala Hüseyin Paşa'nı buradan ayrıldığını öğrenir. İntikamını alamaz ancak yiğitlerinden evlenmemiş olan Dellek Hasan ile Hoşlu Bey'e amcasını kızlarını alır ve Çamlıbel'e döner.

İnsanların arasını bozma gibi bir özelliği olan Mahmud Bezirgân bir hile yaparak Köroğlu ile Zorbezirgân'ı kavgaya tutuşturur. Bunu yapmadan önce Köroğlu'ndan kimliğini gizli tutacağına dair de söz alır. Zorbezirgân, Köroğlu'nu, Ayvaz'ı ve diğer beyleri kavgada yener. Bu durumdan rahatsız olan Köroğlu, kim olduğunu ifşa eder. Zorbezirgân bunun üzerine yaptıklarına pişman olur. Köroğlu'ndan özür diler. Köroğlu ve yiğitleri Çamlıbel'e dönerken Bolu Beyi'nin (Lala Hüseyin Paşa) çobanlarıyla karşılaşır ve sürülerine el koyar. Çobanla Bolu Beyi'ne haber gönderir. Bolu Beyi askerleri ile Köroğlu'nun yiğitleri eğlenirken saldırı ve tamamını esir alır. Köroğlu yiğitlerini Bolu Beyi'nin elinden kurtarır. Çamlıbel'e dönerken Deli Yusuf'un hastalandığını öğrenir ve onun yanına gider. Deli Yusuf'un ölümünden sonra cenazeyi de alıp Çamlıbel'e dönerler. Köroğlu kırk gün yas tutar.

Köroğlu yastan çıktıktan sonra beyleri ile arası açılır. Bunun üzerine Ayvaz'ı ve Reyhan Arap'ı yanına alır Kızlar Derbendine eğlenmeye gider. Orada iki dervişle karşılaşır, bunlardan birine ikramda bulunmak maksadıyla bir kese altın fırlatır bu kese dervişe isabet edince derviş ölür. Diğer derviş Köroğlu'na beddua ederek kaçar. Kaçan derviş, Köroğlu'nun bulunduğu yeri Bolu Beyi'nin askerlerine bildirir. Onlar da Köroğlu'nu yakalanıp Bolu zindanına atarlar. Kendine küs olan Köroğlu'nun beyleri, onun zindana düştüğünü duyarlar, pişman olurlar ve

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

Köroğlu'nu kurtarmaya karar verirler. Âşık kılığına giren Demircioğlu, Bolu'nun en meşhur aşığını yener ve saraya girmeyi başarır. Sarayı zindanından Köroğlu'nu çıkarır ve sarayda âşık olduğu Dizdar Hatun'u da kaçıarak hep beraber Çamlıbel'e gelirler.

Köroğlu ve yiğitleri evlenecekleri kızları bulunca düğün yapmaya karar verilir. Zorbezirgân'ın "Ben de sizinle düğün yapıp evlenmek istiyorum." demesiyle düğün durdurulur. Zorbezirgân'ın nişanlısı Çin'dedir. Onun nişanlısını Çin'den alıp getirmek için Çin seferine çıkılır. Dağıstan'a gelince orada konaklamak için durulur. Köroğlu, Dağıstan'da dolaşırken görüp âşık olduğu Hüsnü Bala ile evlenir. Ancak ertesi gün Hüsnü Bala'ya oğlumuz olursa Hasan adını verilmesini ister ve oradan ayrılır. Çin'de askeri Kara Vezirin bulunduğu yere varılır. Kara Vezirin kızı Gülizar Hatun kaçırılmak istenir. Ancak Kara Vezir askerini toplar ve hücumu geçer. Köroğlu'nun yiğitlerinden birçoğunu kılıçtan geçirir. Kurtulanlar da Çamlıbel'e döner. Köroğlu, Çin'de kaybettiği yiğitleri için kırk gün yas tutar.

Bu arada Bolu Beyi, Köroğlu'nun kendisini öldüreceği korkusuyla yaşar. Köroğlu'nun şerrinden kurtulmak için bir hile ile Kıratı kaçırmaya karar verir. Bu işi yapması için Keloğlan'ı görevlendirir. Keloğlan, Çamlıbel'e gelir ve iş aradığını söyler. Köroğlu'na seyis olarak görevlendirir. Atlara çok iyi bakan Keloğlan, seyis başı olmayı başarır. Bir gün diğer seyislere içki içirerek sarhoş eder. Kıratı kaçırmak üzereyken Kırat kişneyerek herkesi uyandırır. Keloğlan da Bolu Beyi nasılsa anlamaz diyerek Selamvermez'in Kıratını kaçıır. Köroğlu Keloğlan'ın peşine düşer. Keloğlan kılık değiştirdiği için onu tanımaz ve Kırat'ı ona emanet eder. Keloğlan, Kırat'ı kaçııp Bolu Beyi'ne teslim eder. Köroğlu da kılık değiştirir ve kendini Bağdatlı bir seyis olarak tanıtır. Bolu Beyi'nin Kırat'a bakacak seyis aradığını öğrenir ve onun sarayına gider. Kırat Köroğlu'nu görünce uysallaşır. Bolu Beyi bu kişinin Köroğlu olduğu anlar. Bolu Beyi Köroğlu'nu idam etmek için darağacına idam etmek ister. Son isteğini sorar Köroğlu da son bir defa Kırat'a binmek istediğini söyler. İdam edilecek kişinin son isteği yapılacağı için buna izin verir. Köroğlu, Kırat'a binince at uçarak sarayın duvarlarından geçer ve Çamlıbel'e doğru yol alır.

Çamlıbel'e gelen Köroğlu'ndan yiğitleri izni isteyerek Kızlar Derbendi'ne eğlenmeye gitmek isterler. Köroğlu bunlara gönülsüzce izin verir. Kızlar Derbendi'ne eğlenmek için giden yiğitler Bolu Beyi tarafından yakalanıp Bolu'ya götürülür ve zindana atılırlar. Köroğlu kılık değiştirerek Bolu Beyi'nin sarayına gider. Bolu Beyi yiğitleri idam etme işini kılık değiştiren Köroğlu'na verir. Bunu fırsat bilen Köroğlu yiğitlerini kurtarır. Bu kargaşa içinde Dellek Hasan da Bolu Beyi'ni öldürür. Ve Köroğlu böylece babasının öcünü almış olur. Köroğlu ve yiğitleri Çamlıbel'e dönerler.

Köroğlu'nun Hüsnü Bala'dan dünyaya gelen oğlu Dağıstanlı Hasan görkemli bir yiğit olur, Hüsnü Bala'dan babasının kimliğini ve nerede yaşadığını öğrenir. Babası Köroğlu'nu görmek için Çamlıbel'e gelir. Bütün yiğitler Dağıstanlı Hasan'ın Köroğlu'nun yerine geçerek onun şanını devam ettireceğini düşünür. Dağıstanlı Hasan kahramanlığını Bozgedik'te karşı

karşıya geldiği Zorbezigân'ı yenerek gösterir. Artık onun rakibi olmayan bir yiğit olduğu anlatılır.

Köroğlu tüm yiğitlerini evlendirmek için yeniden düğün kurar. Bunu haber alan Bolu Beyi'nin akrabaları, düğün hazırlığı yapan Köroğlu'nun huzurunu bozmak için iki "kocakarı" gönderir. Bunların: "Gelinlerin başında "turna teli" olsaydı hiç kusurları kalmazdı." demesi üzerine Köroğlu "turna teli" getirmeleri için Dağıstanlı Hasan ile birkaç yiğidini Bağdat'a gönderir. Bağdat Şahı ile yapılan savaşta Köroğlu'nun önemli yiğitlerinden Hoylu Bey ölür. Dağıstanlı Hasan ve kurtulan diğer yiğitler Çamlıbel'e dönerler.

Nihayetinde Ayvaz'ın babası Kasapbaşı, yeni icat olan tüfekten bir tane alıp kendisini koruması için oğlu Ayvaz'a gönderir. Tüfeğin insanı öldüremeyeceğine inanan Demircioğlu kendisinin hedef alınmasını ister. Demircioğlu'na doğru tüfeği ateşleyen Ayvaz, onu öldürür. Demircioğlu'nu çok seven Zorbezigân, öldüreceğini biliyordun da niye sıktın, diyerek kılıcıyla Ayvaz'ın kellesini uçurur. Dağıstanlı Hasan da -babam Ayvaz'ı çok severdi- şeklinde söylenerek Zorbezigân'ın öldürür. Bütün bu kargaşayı gören Köroğlu, -saltanatım buraya kadarmış- deyip ağlayarak elindeki mal varlığını kalanlara pay eder. Köroğlu, perişan bir halde Çamlıbel'deki kalesinden ayrılır ve Kırat'ı ile birlikte kırklara karışır (Özturan, 2009).

3. Maraş Rivayeti ile İlgili Değerlendirmeler

Üzerinde çalışma yapılan Köroğlu'nun Maraş rivayeti³, Hacı Ali Özturan'ın Köroğlu destanî hikâyelerine çocukluk yıllarında başlayan ilgisiyle ortaya çıkmıştır. Bu eser, onun Hamza Küçükkürtül, Ökkeş Bilaloğlu (Fırıldak Ökkeş)⁴, Nuh Osman Suboşaltan, Hacı Demirci, Önsen Hopuru ve Ahmet Duran Kebapçı'dan derlediği birçok kolun bir bütünlük ve devamlılık içinde yazıya geçirmesiyle oluşmuştur (Özturan 2009: 19). Özturan, metinleri derleyip yazıya geçirirken metne müdahalelerde bulunmuştur. Bunun dışında Köroğlu kollarının oluşumunda o yöredeki insan yapısının destan metinlerini yeniden biçimlendirme esnasında anlatıcı/meddahların üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Köroğlu Destanı'nın anlatıldığı sözlü kültür ortamı, anlatıcılar, meddahlar, dinleyiciler, derlemeciler, yazıya

³ Pertev Naili Boratav'ın (Boratav 1984) eserindeki "Ek Kaynakça" bölümünde yer alan bilgiye göre "Köroğlu'nun (Maraş anlatması) 273 sayfadan oluşmaktadır." Bu eser Ferruh Arsunar tarafından derlenmiş ve yayınlanmıştır (Arsunar 1963).

⁴ Ökkeş Bilaloğlu'nun derleyerek "Halk Kahramanı ve Şairi Meşhur Köroğlu Hikâye ve Türküleri" Maraş Halk Basımevi, Sayı: 1-4. Her sayı 12 sayfa (Bilaloğlu 1954) adıyla yayınladığı eser bu alanda yapılmış ilk derleme çalışmasıdır. Ökkeş Bilaloğlu bu çalışmadan sonra kendisi bir Köroğlu anlatısı olarak görülmeye başlanmıştır. Onunla ilgili olarak Mehmet Bilal şu bilgileri vermektedir: "Fırıldak Ökkeş olarak tanınan Ökkeş Bilaloğlu; iri yapılı, pala bıyıklı, güzel konuşan, zeki bir kişi idi. Yazın, Ekinözü (Celâ) ianesinde, kışın şehirdeki kıraathanenin birinde Köroğlu hikâyeleri anlatırdı. Çocukluğumuzda içmede çok dinledim. Bir Köroğlu hikâyesi bir buçuk-iki ay sürerdi. Ara mevsimlerde boş gezerdi. Ömrünün son yıllarını İstanbul'da büyük gazetelerde Köroğlu tefrikası yayınlamak için geçirdi" (Bilal 2023).

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

geçirenler, yazıya geçirilme şartları ve coğrafi etkileşimler, Maraş rivayetinin şekillenmesinde de belirleyici olmuştur. Buna örnek olaylardan birisi söz konusu eserde şu şekilde dile getirilmektedir:

“Ökkeş Bilal, Kahramanmaraş ilinin Ekinözü (Celâ) ilçesinde bulunan içmeler mevkiinde yaz mevsiminde ve ramazan aylarında Kahramanmaraş'ın merkezindeki kahvehanelerde Köroğlu Destanı anlatırken destanın en heyecanlı yerinde dinleyicilerden 25 kuruş, 50 kuruş bahşiş toplarmış. Yine bir yaz mevsiminde Ekinözü ilçesi içmeler mevkiinde Köroğlu Destanını anlatıyormuş. O gün kendisini Elbistan ağalarından birisi de dinliyormuş. Ağa kendisini destana o kadar kaptırmış ki çocukları o ortamdan ayrılmak istiyormuş, ancak kendisi Köroğlu'nun zindandan çıkmasını bekliyormuş. Ökkeş Bilal destanı anlatırken Elbistanlı Ağa cebinden 50 lira çıkarmış ona bahşiş olarak vermiş ve silahını da çıkarıp masanın üzerine koymuş 'Ökkeş Ökkeş şu bahşişi al, amma bugün Köroğlu'nu zindan çıkarmazsan (...) seni öldürürüm.' demiş” (Özturan 2009: 17-18).

Meddah Ökkeş Bilal, bu istekten hemen sonra hikâyeyi hızlandırarak değiştirip yeniden kurmuş ve “Köroğlu'nun Zindandan Çıkış” bölümünü anlatmıştır. Dilden dile sözlü gelenekte anlatılarak bugüne ulaşan Köroğlu rivayetlerinin, anlatıldığı yörelerdeki insanların beğenileri ve tepkileriyle şekillenmiş olduğunu bu örnekten hareketle bir kez daha söylemek mümkündür. Bununla birlikte bir derleyici ve yazıya aktarıcı olan Özturan'ın bu eseri, uzman bir halk bilimci hassasiyetiyle düzenlenmemiştir. Özturan, derlemiş olduğu malzemeye kendinden bir şeyler katarak yeniden kurgulamaya çalışmıştır. Eserdeki bölümler; “kol” adı ile değil, konu başlıklarına numara verilerek sıralanmıştır. Ancak bu tutum metnin halk bilimi ürünü olduğu gerçeğini değiştirmemiştir (Erşahin ve Usta 2014).

Söz konusu eserin her bölümünün başında farklı şairlerden (Karacaoğlan, Dadaloğlu, Kâmili, Âşık Sadık, Âşık Dertli, Kağızmanlı Hıfzı, Âşık Vartan ve Kul Eseri) alınmış on iki şiir bulunmaktadır. Aynı zamanda her bölüm başında tekrar edilen “Köroğlu Destanı'nın Şiirli Girişi” diye adlandırılan, anonim olduğu düşünülen;

“Dinleyin methedem erlerin başın
Nice kalelere atardı taşın
Kim kesti ejderha gibi koç devin başın?
İsmi kaldı cihane sır ile sırdır hey!

Tut için ruhsatım vardır
Baki kalmaz bu devr-i eyyam
Ne gül vardı, ne bülbül vardı ne de serencam
Eski çeşmim var iken deryalarda hey

Deryalar deryalanmasın

Birde vaay, ikide vaay üçte vay!

Bir derde müptelayım ki

Desem vaay, demesem vay!

Diyelim mi?

(Dinleyiciler hep bir ağızdan):

Diyeliim!

Hay, haaay!" (Özturan 2009)

ve şeklinde ifade edilen bir metin yer almaktadır.

Bunların dışında metin içinde yüz doksan beş şiir mevcut olup bunlardan sekseni Maraş coğrafyasının özelliklerini ve bu coğrafyadaki insanların duygu, düşünce ve kişiliklerini yansıtmaktadır. Derleme yapan ve yazıya aktaran Özturan, destanda bulunması gerektiğine inandığı bazı şiirleri kendisinin yazdığını belirtmektedir (Özturan 2009: 19). Nazım bölümlerinde; kahramanların duyguları, benzetmeler ve varlıklarla ilgili tasvirler yer alırken nesir bölümlerinde olay örgüsü sıralanmaktadır.

Bu rivayet, Anadolu'da çeşitli müstakil kollar halinde anlatılan bir eş metin olarak, halkbilimi ürünlerinin ortaya çıktığı ve varlığını sürdürdüğü mekân ile örtüşmesi bakımından Maraş'la ilişkilidir. Hacı Ali Özturan'ın nerdeyse bir ömür boyu değişik kişilerden derlediği Maraş rivayetinde yer alan Köroğlu kolları, diğer rivayetlerdeki kollarla benzerlik taşısa da Maraş'a özgü nitelikler taşıması bakımından orijinallik göstermektedir.

Bununla birlikte Köroğlu Destanı'nın anlatımı ve derlenmesi Maraş'ın merkezinde ve ilçelerinde özellikle de Kuzey ilçelerinde olmasına rağmen destanda mekân olarak Erzurum, İstanbul, Beyşehir (Trabzon), Sivas, Çamlıbel, Bingöl, Malatya, Antep, Kilis, Bağdat, Şam, Gürcistan, Çin-Maçin ve Dağıstan'dan söz edilmektedir. Elbette, bu yer adlarının kullanılması bu mekânlarda cereyan eden olaylar, şahıslar gerçek hayatı yansıtmaktan ziyade anlatıcılar ya da meddahların kişilikleriyle, metni takdim etme tarzlarıyla ilgili bir tutumun neticesidir.

Anlatıcıların ve derleyicilerin kullandıkları dilde Maraş ağzının izlerini görmek mümkündür. Metin yazıya geçirilirken Maraş ağzında yer alan kelimelerin sayısı eserin muhtelif sayfalarında yoğun bir şekilde görülmektedir: (alama, arasa, çomça, ecer, edik, firez, gövşen, helke, hüsgüt, külek, küsküç, öveç, püsük, tuluk... vb) (Özturan 2009). Metnin sonunda yöresel ağız özelliklerini gösteren, yüz kırk üç kelimedenden oluşan sözlük kısmı bulunmaktadır. Anlatımda "Kafası kümbet gibi, alının çatı bir karış, gözleri bakır tas gibi, kaşları dört parmak eninde. Göğsü taraba tahtası gibi nefes alıp verdikçe kalaycı körüğü gibi 'Harr! Harr!' eder" (Özturan 2009). "Önden bakarsan geyik gibi, yandan bakarsan kayık gibi, arkadan bakarsan Hüyük gibi." "Kaşları yay gibi inceydi. Gözleri fincan gibiydi. Burnu fındık gibi ufaktı" (Özturan 2009) gibi kalıplaşmış tasvirlerle de eserin muhtelif sayfalarında yer verilmiştir.

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

Köroğlu metinleri kimi zaman destan kimi zaman da halk hikâyesi olarak adlandırılmaktadır. Taşındığı unsurlar itibarıyla destan, nazım-nesir şeklinde kurgulandığı için zaman zaman halk hikâyesi olarak kabul edilmektedir. Masal unsurları ise daha çok şehir hayatı yaşayan Türklerin anlatımında görülmektedir. Ancak Türkmen, Özbek ve Maraş rivayetlerinde göçer-evli ve yarı göçer-evli hayat tarzının izleri görüldüğü için destan unsurları daha belirgin olduğu Boratav tarafından ifade edilmiştir. Oysa Maraş rivayetinde daha çok yerleşik hayatın izleri görülmektedir. Bununla birlikte bu rivayette, bütünüyle destanî dairelerden oluşan destan kahramanlarının niteliklerini taşıyan hususlar belirgin bir şekilde yer almaktadır. Sözlü gelenekte Köroğlu Destanı'nı anlatanlara Köroğluhan adı verilmektedir (Özkan 1997: 225). Boratav, Maraş yöresinde Köroğlu anlatıcılarının İran Azerbaycan'ındaki Şehnamehanlar gibi- Köroğluhan olarak adlandırıldığını ifade etmektedir. Bu yönüyle de Köroğlu'nun Maraş rivayetinin destanî özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür (Boratav 1984: 19-20).

Destanî nitelikleri ile öne çıkan Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayetinde bulunan bu destanî unsurları tespit etmek ve sıralamak çalışmanın oluşum amacına uygun bulunmuş, bu sebeple çalışmanın bundan sonraki kısmında Maraş rivayetindeki destanî unsurlara yer verilmiştir.

4. Maraş Rivayetindeki Destanî Unsurlar

4.1. Köroğlu

Köroğlu, ister yaşamış bir yiğit, ister efsanevi bir şahsiyet olsun, Türk milletinin zaman ve mekân içinde meziyet ve kusurlarını özünde toplayan bir kahraman olarak vasıflandırılmıştır (Boratav 1984). Bazı kaynaklara göre tarihî şahsiyet olan Gazneli Mahmut, Köroğlu'nun proto-tipidir (Ekici 2004: 65). Onun tarihi bir şahsiyet -Celâlî reisi- olduğunu, gerçek dünyada yaşadığını kabul eden başka görüşler de mevcuttur (Başgöz 1986: 176; Sümer 1997: 192; Akdağ 1995: 288; Ekici 2001: 15-27). Boratav, Chodzko'ya (1842) atıfta bulunarak Köroğlu'nun Kuzey Horasan'da doğmuş, Teke kabilesine mensup bir Türkmen olduğu görüşünü ileri sürmüştür (Boratav, 1984). Bu görüşe Ignacz Kunos (1891) ve Gyula Meszaros (1913) da katılmıştır. Dursun Yıldırım, Köroğlu Destanı'nın Orta Asya rivayetlerinden hareketle:

“Köroğlu, destanın efsanevî kahramanı olarak sıradan bir adam değil, atadan babadan bir bey, bir han oğludur. Kendisi, halkını adaletle idare eden, düşmanlarına aman vermeyen dirayetli bir hükümdardır. Destanın Orta Asya'dan Anadolu yaylalarına doğru göçü sırasında hem çatısı, hem muhtevası ve hem de kahramanları zamanın ve yeni coğrafyanın, yeni medeniyet sahasının tesirleriyle muayyen değişikliklere uğramıştır” (1989: 26).

ifadeleriyle o, Köroğlu'nu tarihî bir kahraman olarak değerlendirmektedir. Bunun yanında Anadolu'ya geçişte değişikliğe uğradığını da vurgulamaktadır. Ancak halk bilimi metodolojisi açısından bakıldığında ona tarihte yaşamış bir şahsiyet olduğu noktasında ihtiyatlı olunması gerektiği görüşü ileri sürülmekte, onun destanlara vücut veren ilk örnek olsa da zaman içinde sözlü gelenekte dilden dile anlatılarak aktarılan Köroğlu anlatım ortamlarının ihtiyacı ile yeniden vücut bulan bir kahramana dönüştüğü ifade edilmektedir (Oğuz 1997: 6). Bu sebeple halk bilimi yöntemi bakımından Köroğlu'nu tarihî bir şahsiyet olduğunu ifade etmekten ziyade destanî bir kahraman olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Maraş rivayetinde destanî özelliklerin en belirgin olduğu unsur, esere adını veren ve ana kahraman olan "Ali" yani Köroğlu'dur (Arsunar 1963: 16). Bu metinde Ali'nin dünyaya gelişi ile ilgili bilgilere rastlanmamaktadır. O, babasının gözlerini kaybetmesin ardından on beş yaşında bir delikanlı olarak destanda yer almaktadır (Özturan 2009: 42). Onun en belirgin özelliği tarihi bir şahsiyet olmasından ziyade bir destan kahramanı olmasıdır. Epik Türk destanlarının kahramanlarında görülen olağanüstü özelliklerin bir kısmı Maraş rivayetindeki Köroğlu tipinde de görülmektedir. Bu yönüyle Köroğlu, destanî bir unsur olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda Köroğlu, günlük hayatta karşılaşılabilecek insanın -duygusallık yönü ağır basan, ağlayan, bazen rakipleri karşısında yenilgiye uğrayan- özelliklerini de göstermektedir (Karadağ 1995: 145).

Bu rivayette Köroğlu'nun yapmış olduğu *evlilikler* de yer almaktadır. Benli Döne ve Hüsne Bala adlı iki eşinin varlığından bahsedilmektedir (Özturan 2009: 275). Türk destanlarında görülen *yabancı memlekette çocuk bırakma motifi* Köroğlu'nun birçok Anadolu rivayetinde önemli bir yer tutmaktadır. "Köroğlu'nun yabancı bir memlekette bir çocuk bırakması ve sonra o çocuğun gelip kendisiyle mücadele etmesi" (Boratav 1984: 77) teması Maraş rivayetinde de bulunmaktadır. Bu rivayette Hüsne Bala'dan dünyaya gelen Dağıstanlı Hasan Köroğlu'nun tek öz evladı olduğu ve sonradan gelip Köroğlu'nu bulduğu görülmektedir (Özturan 2009: 318). "Anlatmalarda Köroğlu genellikle tek çocuk sahibidir ve çocuğunun adı Hasan'dır. Köroğlu'nun Hasan'dan başka bir de evlatlığı vardır. Ayvaz, Batı rivayetlerinde Köroğlu tarafından evlat edinildiği anlatılmaktadır" (Alptekin ve İçel 2011: 40).

Köroğlu'nun Batı rivayetlerinde görülen *fizikî olağanüstülükler* Anadolu sahasında anlatılan eş metinlerde de mevcuttur. Örneğin Maraş rivayetinde Köroğlu ile ilgili fizikî tasvirlerde bunu görmek mümkündür:

"Kafası kümbet gibiydi, alnının çatı bir karıştı, kaşları dört parmak eninde. Göğsü taraba tahtası gibi, nefes alıp verdikçe kalaycı körüğü gibi 'Harr Harr' eder. Kolları çınar dalları gibi, sırtı ekme tahtası gibi. Aha böyle beni gibi tek dizi üstüne yeledi aslan misali oturur" (Özturan 2009: 83).

Köroğlu, Maraş rivayetinde destanın başından sonuna kadar *fantastik bir kahraman* olarak görülmektedir. Destanda o, sıkıntıya düşen yiğitlerini kurtarıırken, onların sevgilerini

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

ve kendi eşlerini kaçırarak Çamlıbel'e getirirken kıyafet değiştirmektedir. Köroğlu, rivayet edilen konuların içeriğine uygun kıyafet değişiklikleri yapmaktadır: Derviş kılığına girerek Döne Hatun'u kaçırmakta, esir olan yiğitleri hakkında bilgiler edinmektedir. Seyis kılığına girerek Kırat'ını kurtarmaktadır. Kürt kılığına girerek Kürt aksanıyla Türkçe konuşarak Ayvaz'ı kaçırarak Çamlıbel'e getirmektedir (Özturan 2009).

Köroğlu, diğer eş metinlerde olduğu gibi Maraş rivayetinde de *obur* birisi olarak tanıtılmaktadır. Hem çok fazla yemesi hem de yeme tarzı bakımından insanüstü bir özellik göstermektedir. O, bu yönüyle gerçek hayattan bir kişi olmaktan ziyade kurgusal bir destan kahramanı olarak görülmektedir.

Köroğlu Destanı'nın diğer Türk destanlarıyla olan ortak yönlerinden biri de destan kahramanının kırk yiğide sahip olmasıdır. Türk destanlarındaki *kırk yiğit* geleneğinin Köroğlu'nun Maraş rivayetinde de görülmektedir (Boratav 1984: 76). Maraş rivayetinde Köroğlu'nun yanındaki yiğitler lakaplarıyla birlikte adlandırılmaktadır. "Dağdeviren, Zincirkıran, Köse Kenan, Selamvermez, Ecelalmaz, Sopayadoymaz, Postalpatlatan, Tepedelen, Eceliyakın, Reyhan Arap, Canucebinde" (Özturan 2009: 62, 196-197). "Köroğlu, bunları binbaşı yaptı, her birinin emrine bin kişi verdi, görev bölümü yaptı" (Özturan 2009: 62). Maraş rivayetinde Köroğlu'nun yiğitleriyle münasebeti; arkadaşlık, dostluk, ahbaplık ölçülerine dayanmaktadır. Onlarla samimi bir üslupla iletişim kurmaktadır. Çoğu Köroğlu ile aynı güçte olmalarına hatta ondan daha güçlü olmalarına rağmen ona tabi olmuşlardır.

Destandaki kimi vakalarda Köroğlu'nun adı yiğitliğinin önüne geçmiştir. Zorbezirgân hikâyesinde, Zorbezirgân önce Köroğlu'nu ve yiğitlerini kavgada yenmiş, tutsak etmiş, daha sonra Köroğlu kendini tanıttınca onları serbest bırakmış ve kendisi de Köroğlu'nun yiğitleri arasına katılmıştır (Özturan 2009: 220). Maraş rivayetine göre onun adını duyan, isteklerini yerine getirmekte, onunla kavgayı göze alamamaktadır. Köroğlu'nun *baç aldığı* kervandan başka eşkiya bağ almamış, alanlar da cezalandırılmış ve bütün mal varlıklarına el konulmuştur. Bir kervandan başka kişilerin bağ almaması ve yaşanacak karmaşıklıkların önlemesi için bağ alınan kervana Köroğlu'nun mührünü taşıyan belge verilmeye başlanmıştır. Bu belgede şu ifadelere yer verilmektedir: "Ben Köroğlu... Bu kervandan aslan payımı aldım. Bundan böyle bu kervandan hiç kimse ondalık istemeyecektir. Bu mührü taşıyan kervana sataşanlar cezalandırılacaktır" (Özturan 2009: 62-63).

Köroğlu ve atı ab-ı hayat içerek *ölümsüzlük* kimliğine kavuşmuştur. Bu durum Maraş rivayetinde şu şekilde yer almaktadır:

"Küçük bir kaynak gördü. Küçük büngültülerle su yerden çıkıyor, aşağı doğru akıyordu. Köpük köpük bir kaynaktı. Kırat kaynağa sürdü suladı... Attan indi. İki avucunu birleştirip su doldurdu. Üzerinde beyaz bir köpük vardı. İçti... Damarlarına kımıl kımıl bir canlılık ya-yıldı. Değişik bir lezzeti vardı suyun. Bir avuç daha aldı. Bu kez de suyun üzerinde sarı bir köpük

vardı. İçti... İçtikçe damarlarına dek bir sıcaklık, bir ürperti dağıldı. Bir avuç daha aldı. Bu kez de suyun üzerinde mavi bir köpük vardı. İçtikçe damarlarına mercan közler dağıldı" (Özturan 2009: 56-57).

Aynı zamanda bu suyu içtikten sonra Köroğlu'nun sesi gürleşmiş ve o âşıklık yeteneğine kavuşmuştur. Gür sesle hitap yeteneği; daha çok kavga ederken, düşmanlarına haykırırken ortaya çıkmaktadır. Padişah'ın Rusya ile yaptığı savaşa katılan Köroğlu yiğitlerini sazi ve sözüyle savaştırmaktadır. Bu durum, söz konusu eserde şöyle anlatılmaktadır: "Köroğlu dolandı, düşmanın arkasına geçti. Moskof'a arkadan vurup, iki ateş arasında bırakmak istiyordu. On iki telli, yirmi dört perdeli, sedefkârı sazını omuzundan çıkardı. Aslan kükremesi gibi gür sesiyle Kıratın üzerinde askerlerine kumanda verdi" (Özturan 2009: 65).

Türk dünyası kahramanlık destanlarında yer alan *kahramanın zindana düşmesi motifi* Köroğlu'nun Maraş rivayetinde de yer almaktadır. Köroğlu'nun ve yiğitlerinin muhtelif zamanlarda Bolu Bey'i tarafından zindana atılması, Bağdat'a turna teli getirmeye giden yiğitlerin Bağdat valisi tarafından kuyuya atılması bu motif unsuruna örnek teşkil etmektedir.

Maraş rivayetinde Köroğlu, hem fizikî yönüyle hem de şahsiyeti bakımından olağanüstü özellikler göstermektedir. O; *heybeti, oburluğu, efsanevi cüssesi, sesi ve olağanüstü kuvveti* ile destanî bir şahsiyet şeklinde tezahür etmiştir. Onun destanî bir kahraman olmasında en etkili unsurlardan biri de onu zor durumlarda yalnız bırakmayan yardımcısı olan Kırat'tır.

4.2. Kırat

Türkler göçer-evli bir millet olduğu için *at*, hem Türklerin hayatında hem de Türk milletine ait kahramanlık destanlarında oldukça kıymetli bir varlık olarak kendini göstermektedir. Özellikle kahraman ile atı arasında duygusal bir bağın varlığı Türk dünyası kahramanlık destanlarında ortak tema şeklinde zuhur etmektedir. Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayetinde de bunu en açık bir şekilde görmek mümkündür.

Maraş rivayetinde Lala Hüseyin Paşa'nın çok sevdiği atının niteliksiz olduğunu anlayan Deli Yusuf, ona iyi bir atın özelliklerini şöyle anlatmaktadır:

"Sen diyeceksin ki iyi at nasıl olur? Ata önden baktın mı geyik gibi olmalı, yandan baktın mı kayık gibi olmalı, arkadan baktın mı höyük gibi olmalı. Duruşu şimşir gibi, sağnanişi eleğimsağma gibi, yumuluşu kirpi gibi olmalı. Önden geleni kapmalı, arkadan geleni tepmeli... At öyle olmalı ki, binicisi öne devrilse, at kafasını yastık misali göğsüne yaslamalı, arkaya devrilse at, kuyruğunu yastık misali sırtına dayamalı. (...) At dediğin inişe aşağı keklük gibi süzülürken ön ayaklarını uzatır, arka kısaltır, binicisine rahat ettirir. At dediğin yokuşa yukarı tavşan gibi atılırken arka ayaklarını uzatır, ön ayaklarını kısaltır, rahat ettirir" (Özturan 2009: 30).

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

Paşa, Deli Yusuf'un yukarıda bahsettiği nitelikleri taşıyan bir atı bulması için onu görevlendirmiştir. O, uzun arayışlardan sonra istediği atı bulmuştur. Ancak bu atın iyi bir at olduğuna Paşa'yı ikna edemeyen Deli Yusuf'un gözlerine mil çekilmiştir. Oysa onun bulduğu at destanî unsurları üzerinde taşımaktadır. O at, bütün destan boyunca olağanüstü özellikler gösteren Kırat'tır. Diğer Batı rivayetlerinde olduğu gibi Maraş rivayetinde de Kırat, kimi sahnelerde Köroğlu'ndan daha önemli bir konumda yer almaktadır. Onun doğumu mitolojik bir özellik taşımaktadır. O, sudan çıkan bir aygırın iyi cins bir kısrağı aşması sonunda dünyaya gelmiştir. Kırat'ın yaratılışı ile ilgili olay, Maraş rivayetinde şu şekilde anlatılmaktadır:

“Meğer Nil'in ötelere gelen bir kervan Osmanlı topraklarına doğru yol alıyormuş. Kervanda çok iyi cins kısraklar varmış. Bu iyi cins kısrakları rastgele aygırlar aşmasını diye öteki atlardan uzak tutuyorlarmış. Kervan Nil kıyısında konaklamış. Cins kısrakları her zaman ki gibi ötekilerden ayırmışlar. Yemlerini sularını vermişler, tımar etmişler. Dolunaylı bir geceymiş. Vakit gecenin yarısını geçip kervandakiler uykuya dalınca Nil'de kıpırdanma başlamış. Sancılı bir kıpırdanmaymış bu. Sonra Nil çalkalanmaya, dalgalanmaya başlamış. Üzeri köpük köpük olmuş. Suyun ortası kabarmış köpükten bir kubbe olmuş. Bu köpük yığınının dört yana sular fıskırmış. Bu köpük birden parçalanmış, içinden köpüklerden daha beyaz bir aygır çıkmış. Derin Nil üzerinde tozlu yolda yürür gibi şapur şapur yürüyerek kıyıya varmış. Kısrağın en beyazını aşmış ve geldiği gibi nehre girerek kaybolmuş” (Özturan 2009: 35-36)

Bu at cinsine Türk destanlarında *bidev at* denilmektedir. Türk destanlarında ve Orhon Kitabelerinde boz, doru, ak, yağız renkli atlardan bahsedilmektedir (Ergin 1984: 27; Divitçioğlu 1987: 144). Kırat da Türk dünyası kahramanlık destanlarından olan Manas, Bozoğlan, Battal Gazi destanlarındaki kahramanların atları ile ortak özellikler göstermektedir. Maraş rivayetinde Köroğlu ve babasının Kırat'a binip Lala Hüseyin Paşa'nın ordusundan kaçarken askerlerin bindiği atların rengine göre tedbir almaları anlatılmaktadır (Özturan 2009: 50).

Kırat'ın *suda yüzmesi, kale duvarlarından uçarak geçmesi, koşarken ayaklarının yere değmemesi* onun destani yönünü ortaya koymaktadır. Köroğlu'nun atının destanî unsurlarından bir diğeri de onun destan kahramanı ile birlikte *ab-ı hayat* (ölümsüzlük suyu)nu içmiş olmasıdır (Özturan 2009: 56). Köroğlu tanınmamak için kılık değiştirdiği gibi Kırat'ını da boyayarak onda da kılık değişikliği yapmaktadır. “Köroğlu seyisine emretti. Kırat'ı Kayseri eşeği gibi boyattı. Kırat'ın tanınacağı kalmadı” (Özturan 2009: 73, 306) gibi kılık değiştirme motifi Maraş rivayetinin muhtelif bölümlerinde yer almaktadır. O, Köroğlu'nun destan kahramanı olmasında da etkilidir. Kırat'a bindiğinde bir destan kahramanı olan Köroğlu, Kırat olmadığında kendini aciz bir insan olarak hissetmektedir. Aynı zamanda Kırat, Köroğlu'nun halinden anlayan bir dosttur. Maraş rivayetinde geçen Deli Yusuf'un şu ifadeleri bu görüşü doğrulamaktadır:

“Oğlum bu atı sakın elinden çıkarma, dedi. Onu hiçbir şeye hiç kimseye değişme. Ben iki yıldır bu atla konuştum. Derdimi ona açtım. Sevinçli olduğumda sevincimi; üzüntülü olduğumda üzüntümü onunla paylaştım. Kırat çok duyguludur, çok akıllıdır, çok sadıktır. İnsanoğlu arasında bile Kırat gibi sadığı az bulunur. Senin eşin, dostun, yoldaşın, kırk yiğidin bu olsun” (Özturan 2009: 46).

Köroğlu'nun oğlu Dağıstanlı Hasan ile Köroğlu'nun Kırat'ından olma tay, aynı gün doğmaları ve bu atın da Kırat gibi olağanüstü özellikler göstermesi destandaki at unsurunun bir diğer örneği olarak varlık göstermektedir. Kırat'ı bulan, onu yetiştiren ve Köroğlu'nun bir destan kahramanı olarak yetişmesine katkı sağlayan Deli Yusuf da Türk destanlarındaki bilge, aksakallı tipin özelliklerini göstermektedir.

4.3. Köroğlu'nun Babası Deli Yusuf

Köroğlu Destanı'nın bazı Anadolu rivayetlerinde ana kahramanın babası Yusuf olarak bilinmektedir. Bu rivayetlerde o, *seyis* olarak rol almaktadır (Özkan 1997: 226). Maraş rivayetindeki “Köroğlu'nun Ortaya Çıkışı” bölümünde Köroğlu'nun babası Deli Yusuf ve onun seyisliğine dikkat çekilmektedir. Çünkü Köroğlu gibi bir kahramanın yetişmesinde, Kırat'ın bulunmasında ve eğitilmesinde Deli Yusuf etkili olmuştur. Onun kim olduğu ve atın iyisini bildiği Rüstem Ağa tarafından Lala Hüseyin Paşa'ya şöyle anlatılmaktadır:

“Paşam diye söze başladı. Deli Yusuf bir zamanlar dağda gezmiş bir eşkiyadır. Namuslu adamdır. Mert adamdır. Özü sözü doğru adamdır. Bizim ulusumuz; 'adamın iyisine deli, atın iyisine doru' der. Bu da öyle delilerden. At dilinden bu çevrede ondan daha iyi anlayan bulunmaz. Bir söyleyelim razı olursa...” (Özturan 2009: 25).

Bu bölümde, Deli Yusuf'un oğlu Ali'yi bir kahraman olarak yetiştirmek için ona eğitim verdiği anlatılmaktadır. “Git kılıcını kuşan. Arastadaki yilandili eğri hançeri kuşağının arasına sok. Gürzünü, külüngünü, yayını, sadağını, kalkanını getir, atın eyerine as” (Özturan 2009: 48).

Deli Yusuf, hem Köroğlu'nun hem de yiğitlerinin iyi insan olmaları için de nasihatler verir: Destanda o, *aksakallı* rolüyle yer alır. “Hiç kimseye zulüm edilmeyecek, kimsenin namusuna dokunulmayacak, zenginden alınıp fakire verilecek” (Özturan 2009: 62). Maraş rivayetinin bir başka eş metninde de: “fenalığa karşı fenalık, zulme karşı intikam, zalime merhamet etmemek” (Boratav 1984: 45) gibi telkinlerde bulunmaktadır. Bu yönlendirmeler aynı zamanda Köroğlu Destanı'nın ideolojisinin oluşmasına da katkı sağlamıştır.

Maraş rivayetine göre Deli Yusuf, Çamlıbel'de kalenin girişine gömülmüştür (Arsunar 1963: 71). Bu durum, Özturan'ın eserinde de; “O gün gece yarısından sonra Deli Yusuf ruhunu teslim etti. Köroğlu cenazeyi Çamlıbel'e götürdü. Kalenin girişinde, gelip geçenlerin Fatiha okuyacağı bir yere gömdü. Postunu Demircioğlu'na bırakıp kırk gün yas tuttu” (Özturan

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

2009: 228) şeklinde yer almaktadır. Deli Yusuf, *at yetiştirici, oğluna yol gösterici* bir destan tipi olarak görülmektedir.

4.4. Şirin Döne Hatun

Beyşehir'ndeki Hasan Bey'in kızıdır. Köroğlu onun resmini bir kervandan aldığı heybenin içinde görür ve ona âşık olur. Türk destanlarında ve Türk halk hikâyelerinde görülen *resimde gördüğü bir kıza âşık olma motifi* Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayetinde de yer almaktadır. Bu rivayette Şirin Döne Hatun'un güzelliği şöyle tasvir edilmektedir:

"Güzel mi güzel bir kız resmiydi. Sultan mı sultandı. Dilber mi dilberdi. Saçları gürdü, uzundu, simsiyahtı. Kaşları yay gibi inceydi. Gözleri fincan gibiydi. Burnu fındık gibi ufaktı. Dudakları Bertiz kirazı gibiydi. Gülümseyen dudaklarının arasından inci gibi beyaz, pirinç tanesi gibi küçük dişleri görünüyordu. Gerdanı kar gibi beyazdı. Kara üzüm yutsa gırtlığından aşarken sanki görülecek gibiydi" (Özturan 2009: 123).

Köroğlu, Dellek Deli Hasan'ı da yanına alarak Beyşehir'ne Şirin Döne Hatun'u kaçırmaya gitmiş, kılık değiştirerek Şirin Döne Hatun ile görüşüp onun gönlünü etmiş ve onu kaçırmıştır. Kızın babası Hasan Bey ve oğulları bunları takip etmiş ancak Köroğlu ile Şirin Döne Hatun'un evliliğine engel olamamışlardır.

Şirin Döne Hatun *güzelliği* ile dillere destan olduğu gibi *cesareti* ve *kahramanlığı*yla da adından söz ettirmektedir. Köroğlu ve yiğitleri Çin seferine çıkınca düşmanlar tarafından Çamlıbel'e saldırılar düzenlenir ve Şirin Döne Hatun saldırganlara karşı Çamlıbel'i kahramanca savunur. Bu yönüyle Şirin Döne Hatun, Dede Korkut oğuz-namelerindeki Banu Çiçek Hatun (Ergin 1994: 116-153) ve Sarı Selcen Hatun (Ergin 1994: 184-198) gibi destanı özellik taşıyan kahramanlara benzemektedir. Döne Hatun *savaşçı kahraman kadın* tipinin özelliklerini göstermektedir.

4.5. Ayvaz

Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayetinde Ayvaz; yakışıklılığın, bağlılığın, baba-oğul sevgisinin simgesi konumundadır. Köroğlu, Ayvazı Üsküdar'dan alıp Çamlıbel'e kaçırmış ve Kasapbaşı'ndan Deli Yusuf'un öcünü almıştır. Ancak Köroğlu Ayvaz'ı öldürmemiş, onu evlatlık olarak sahiplenmiş ve oğlu yerine koymuştur. Ayvaz'a hitaben söylediği şiirlerinde "küçücükten büyüttüğüm, oğlum" (Özturan 2009: 68-102) ifadelerine yer vermiştir. Maraş rivayetinde Ayvaz'ın yiğitlikleri yanında Harmandalılı ve Gürcistanlı kızlarla gönül ilişkileri, aşk maceraları da anlatılmaktadır.

5. Eşya ve Araçlar

At, kılıç ve kopuz/saz gibi varlıklar Türk destanlarındaki kahramanların şan ve şeref nişanesi olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple destanlarda atın ayağındaki nal, kahramanın

elindeki kılıç ve göğsündeki saz hakkında bilgilere yer verilmektedir. Bunların yapımı ve kullanımında destansı nitelikler görülmektedir.

5.1. Kılıç

Türk destanlarında *kılıç*, kahramanın yiğitliğini ortaya koyarken faydalandığı önemli savaş araçlarından biridir. O, destan kahramanlarını olağanüstü kuvvete sahip olduğunu gösteren destanî eşyalardan kabul edilmektedir. Yiğitlik, yürekle ve bilekle mümkündür. Kahramanlık için yürekli olmanın yanı sıra güçlü bir bileğe de sahip olmak gerekmektedir. Kılıç; akıllı, yürekli ve bileği sağlam bir kişinin elinde olduğu zaman anlam kazanmaktadır. Bu üç özelliği taşıyan kişinin kılıcının yapılışı ve kılıcı yapan ustanın da nitelikli olması gerekmektedir.

Köroğlu; akıllı, yürekli ve kuvvetli bir destan kahramanı olarak bilinmektedir. Maraş rivayetinde, onun kılıcının babası tarafından Kirman ustalarına yaptırıldığı bildirilmektedir. Köroğlu, kendini tanıtmak için söylediği bir şiirindeki ifadelerde de bu bilgiye yer vermektedir. Kılıç yapılırken dişi katır sidiği kullanılmıştır.⁵ O yüzden bu kılıç sağlamdır. Böyle kılıçlarda kırılma ve körelme olmamaktadır. Köroğlu'nun mertliği, kılıç mertliğidir. Maraş rivayetinde tüfeğin icadıyla kılıç mertliği bozulmuş ve artık Köroğlu'nun da zevali başlamıştır. "Tüfek icat oldu mertlik bozuldu/Eğri kılıç kında paslanmalıdır" dizeleriyle destandaki bu düşünce daha belirgin hâle gelmiştir.

Kahramanın elindeki savaş aracı kılıç nasıl ki onun gücüne güç katıyorsa kahramanın atının ayaklarına giydirilen nallar da atının marifetlerini göstermesinde ata yardım etmektedir. Bu yüzden nalın yapılması ve atın nallatılmasındaki uygulamalar Köroğlu'nun Maraş rivayetinde de önemli bir yere sahiptir.

5.2. Nal

Köroğlu'nun Kırat'ı sıradan bir varlık olmadığı için onun ayaklarını koruyan nalların da sıradan olmadığı görülmektedir. Bu yüzden o, atını her nalbantta nallatmamaktadır. Döne Hatun'u kaçırmak için gittiği Beyşehir'i'nde nalbant Demircioğlu ile tanışmış ve atını ona nallatmak istemiştir. Köroğlu bu esnada *usta benim atım öyle her ata benzemez* ifadesiyle Kırat'ın farkını anlatmış ve kendisine verilen yedi takım nalı eliyle bükerek bir kenara fırlatmış, bunun üzerine Demircioğlu dedesinden kalma bir geyim nalı kullanarak atı nallamıştır. Köroğlu bunun karşılığında Demircioğlu'na yedi altın lira vermiş, Demircioğlu da yedi altın liranın

⁵ Dişi katır sidiğinden su vermek hakkında Özturan'ın eserinde şu bilgiler yer almaktadır: "Bıçak, kılıç, hançer gibi kesici aletlere kancık katır sidiğinden su verildiğinde aletler keskinliklerini daha uzun zaman koruyabilmektedir. Bu kültürün metallürjik açılımı nitürasyon (azotlandırma) işlemidir. Metaller azotlu sıvılarla su verildiğinde birkaç mikron derinliğe dek yüzey kısmı aşırı sertlik kazanır. Eskiden dişi katırların arka ayaklarındaki nallar eskidiğinde bunlardan kılıç, kama, bıçak yapılmış" (Özturan 44).

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

parmaklarını basarak silip dükkânın bir kenarına fırlatmıştır. Bu sebeple Beyşehir "tura bozan" anlamında "Trabzon" olarak yeni bir ad almıştır. Köroğlu bu olaydan sonra Demircioğlu'nu ikna ederek Çamlıbel'e götürmüş ve orada hem bahadırılık hem de nalbantlık yapmıştır (Özturan 2009: 146-147).

Kahramanlık gösterirken kılıç, atlarının sağlığı için nal kullanan Köroğlu ve yiğitleri, sözlerini dile getirirken sazı kullanmışlardır. Özellikle Köroğlu, yiğitlerini savaşa yönlendirirken, güzellerin üstün vasıflarını sıralarken kullandığı çalgı aleti sazdır.

5.3. Saz

Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayetinde kahramanlar, duygularını saz eşliğinde söylenen şiirlerle dile getirmişlerdir. Bazen sopa, koldaki zincir, kıratın dizgini vb. araç gereçler saz gibi kullanılmıştır. Ancak destandaki şiirlerin büyük çoğunluğu Köroğlu'nun *on iki telli, yirmi dört perdeli, sedefkârı sazı* ile dile getirilmiştir. "Savaşçı" kimliğe sahip olan Köroğlu ve yiğitleri, duygularını dile getirirken birer "âşık" kimliğine bürünmüşlerdir. Saz ile yiğitçe söylem, savaş meydanlarında da kendini göstermektedir. Köroğlu, Beyşehir'nde sazını tamir ettirirken saz ustasının çırağını kaçırmış ve Çamlıbel'de sazların tamiri için görevlendirmiştir (Özturan 2009: 150-153). Bu da Çamlıbel'de sadece Köroğlu'nun değil aynı zamanda diğer yiğitlerin de sözlerini dile getirirken sazı kullandığını göstermektedir.

Sonuç

Köroğlu Destanı, hem Doğu hem de Batı Türkleri arasından anlatılan en yaygın Türk destanlarından biridir. Anadolu sahasında da birçok Köroğlu kolu mevcuttur. Bunlardan biri de Maraş rivayetidir. Bu rivayet ile ilgili Pertev Naili Boratav, Ferruh Arsunar, Ökkeş Bilaloğlu ve Hacı Ali Özturan'ın eserleri dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Özturan'ın eseri üzerinde inceleme yapılmıştır. Maraş rivayetinin şekil ve muhtevasıyla ilgili birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Şekil olarak on iki bölümden oluşan bu eserin her bir bölümünde benzer olayların, durumların tekrarlandığı ve metindeki bu benzerliklerin kalıplaşmış ifadelerle verildiği görülmüştür. Metin, Türk halk hikâyelerinin şekil özelliklerinde görülen nazım-nesir birlikteliğine dayanmaktadır. Olaylar nesir, duygular nazım ile ifade edilmiştir. Eserde Maraş ağız özellikleri görülmekte ve metinler Maraş yöresi konuşma dilinin hususiyetlerini taşımaktadır. Anlatıcı, kendi hayal dünyasında oluşturduğu kahramanlara özgü mekânlara bağlı olarak olayları kurgulamıştır. Bunu yaparken dinleyicilerin özelliklerini de dikkate almıştır.

İçerik olarak Maraş rivayetindeki destanî unsurların tespiti yapılmış ve şu sonuçlara varılmıştır: Maraş rivayetinde Köroğlu ve yiğitleri, diğer Türk destanlarında olduğu gibi fizikî ve ruhî bakımdan idealize edilmekte ve kahramanlar destanî özellikleriyle dikkat çekmektedir. Eserde, Köroğlu ve yiğitleri savaşçı oldukları gibi yeri geldiğinde duygularını

saz ve söz ile dile getirirken sanatçı yönlerini de göstermektedirler. Bunun yanında destanda kahramanların kullandığı eşya ve araçlar –kılıç, nal, saz- yapıları ve kullanım alanları bakımından destanî varlıklar olarak görülmektedir. Köroğlu ve yiğitleri kadar Kırat da Maraş rivayetinde destanî özellikleri bakımından önemli bir unsur olarak görülmektedir. Köroğlu'nun atı, diğer Türk kahramanlık destanlarındaki atlar gibi mitolojik özellikler taşımaktadır. Maraş rivayetinde Köroğlu'nun eşleri Şirin Döne Hatun'un ve Hüsne Bala'nın diğer Türk destanlarındaki bazı kadın kahramanların özelliklerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu kadınlar Köroğlu'na sadık olmaları ve zor durumda kahramanlık göstermeleri yönüyle ön plana çıkmaktadırlar.

Netice olarak destanlar tarihi metinler değildir. Tarihi olaylar, destanların sadece çekirdeğinin oluşmasını sağlamaktadır. Bu çekirdek olay daha sonra destan anlatıcıları tarafından tarzda anlatılmakta ve bu anlatımları yazıya geçirenler de kendilerinden birtakım yeni unsurlar eklemektedirler. Bu sebeple destan metinleri, kurgusal özellik taşıyan edebi metinlerdir. Köroğlu Destanı'nın Maraş rivayeti de meddahlar tarafından anlatılmış, onu derleyen Özturan, kendinden eklemeler yaparak yazıya geçirmiştir. Bu anlatı, destanî unsurlarla ve mahalli kültür değerleriyle süslenmiş kurgusal bir destan metni özelliği göstermektedir.

Kaynakça

- Akdağ, Mustafa. 1995. *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası-Celâlî İsyanları*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Alptekin, Ali Berat, Hatice İçel. 2011. Batı Versiyonlarında Köroğlu. *Millî Folklor*(91), 37-50.
- Arsunar, Ferruh. 1963. *Köroğlu (Maraş Anlatması)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Başgöz, İ. (1986). Köroğlu Düzeni. (Haz. İ. Başgöz) , *Folklor Yazuları* (s. 176-180). İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Bilal, Mehmet. *Fırıldak Ökkeş*. <https://marastahaber.com>: (Erişim Tarihi: 16.01.2023) <https://marastahaber.com/yazarlar/firildak-okkes-mehmet-bilal-4450h.html> adresinden alındı
- Bilaloğlu, Ökkeş. 1954. *Halk Kahramanı ve Şairi Meşhur Köroğlu Hikâye ve Türküleri*. Kahramanmaraş: Maraş Halk Basımevi.
- Boratav, Pertev Naili. 1982. *Folklor ve Edebiyat* (Cilt II). İstanbul: Adam Yayınları.
- Boratav, Pertev Naili. 1984. *Köroğlu Destanı*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Chodzko, A. 1842. *Specimens of the Popular Poetry of Persia as Found in the Adventures and Improvisation of Kurroghlu, the Bandit Minstrel of Northern Persia*, . London.
- Divitçioğlu, Sencer. 1987. *Kök Türkler (Kut, Küç ve Ülüg)*. İstanbul: Ada Yayınları.
- Ekici, Metin. 1999. Anadolu Sahası Köroğlu Anlatmalarında Kadın Tipler. *Millî Folklor*(44), 10-17.
- Ekici, Metin. 2001. Celali İsyanları ve Köroğlu. *Millî Folklor*(51), 15-27.
- Ekici, Metin. 2004. *Türk Dünyasında Köroğlu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Şükrü. 1981. *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Köroğlu Destanı'nın Maraş Rivayeti

- Ergin, Muharrem. 1984. *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergin, Muharrem. 1994. *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erşahin, İbrahim, Mustafa Usta. 2014. Maraş Ağzı Köroğlu" Kitabının Kurgu, Anlatım Ve Dil Özellikleri. *V. Bolu Sempozyumu*. Bolu.
- Karadağ, Metin. 1995. *Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri*. Ankara : Karşı Yayınları.
- Kaya, Doğan. 2014. *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kunos, Ignacz. 1891. Köroğlu Epözabol. *Hunfalvy-Ulbam*, 206-214.
- Meszaros, Gyula. 1913. *Köroğlu*. Budapest.
- Oğuz, Mehmet Öcal. 1997. Folklorlarda Yeni Yöntemler ve Köroğlu. *Milli Folklor*(36).
- Özkan, İsa. 1997. Köroğlu Destanında Kahraman ve Atının Doğuşu İle İlgili Motiflerin Tahlili. *Türk Dili Dergisi*(549), 223-233.
- Özturan, Hacı Ali. 2009. *Maraş Ağzı Köroğlu Destanı*. Kahramanmaraş: UKDE Yayınları.
- Reichl, K. 2002. *Türk Boylarının Destanları*. (M. Ekici, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sever, Mustaf. 2003. Köroğlu Destanı Antep Rivayeti. *Bilig*(24), 65-87.
- Sümer, Faruk. 1997. *Türk Cumhuriyetlerini Meydana Getiren Eller ve Türk Destanları*. İstanbul: Ders Kitapları Anonim Şirketi.
- Türkçe Sözlük*. 1998. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, Dursun. 1989. Köroğlu Destanı'nın Orta Asya Rivayetleri. *Milli Folklor*(4), 10-11, 26.

